

De la stânga la dreapta: Felix Țopescu, Constantin Zahei, Ionel Epure și Toma Tudoran.

Prof.dr. Cornel MĂRCULESCU

DATORIE ȘI SACRIFICIUL SUPREM ÎN SLUJBA ȚĂRII: 85 DE ANI DE LA MOARTEA EROULUI CĂPITAN IONEL EPURE (1908-1940)

Născut la 3 aprilie 1869 în orașul Bârlad, în familia lui Iancu și Smaranda, Generalul de Divize Traian Epure s-a căsătorit în 1903 cu Smaranda Șişman^[1], născută la 8 martie 1883 în orașul Ploiești, fiica lui Constantin Șişman, căpitan în Războiul de independență din 1877-1878 și nepoata colonelului Ștefan Șişman, comandantul Regimentului 8 Infanterie în același război. Din această căsătorie au rezultat patru copii, trei băieți și o fată: Ion(el) și Constantin, care vor urma cariera militară, iar Ștefan, va deveni inginer. De asemenea, Gheorghe Șişman, un alt unchi al Smarandei, a fost consilier la Curtea de Casație, iar ultimii ani ai vieții i-a petrecut la Buzău, în casa generalului Traian Epure, fiind înmormântat în cimitirul Dumbrava, în cavoul familiei Rușavețeanu, cu care se înrudea.^[2] În urma participării la Primul Război Mondial, Traian Epure a fost supranumit Apărătorul Văii Buzăului, ca urmare a respingerii unui atac în 1916 al trupelor germane și a capturării unui număr impresionant de prizonieri. Între anii 1929-1933, Generalul Traian Epure împreună cu soția sa Smaranda au condus lucrările de edificare a monumentului și cimitirului eroilor de la Siriu (județul Buzău)^[3], fiind pe atunci comandantul Diviziei 5 Infanterie Buzău. Datorită faptelor sale de arme, generalul Traian Epure a fost distins de-a lungul timpului cu ordine și medalii românești (Coroana României, în grad de cavalier, ofițer, comandor și mare

ofițer; Steaua României, în grad de ofițer și comandor; Medalia Jubiliară, Medalia Comemorativă, Avântul Țării, Medalia Bărbăție și Credință și semnul Onorific de Aur, Medalia Ferdinand I cu spade și panglici), dar și cu decorații străine: medalia bulgară Sfântul Alexandru, Ordinul german Coroana Prusiei și Ordinul rusesc Sfântul Stanislav.^[4]

Moartea fiului Ionel, precum și boala gravă a soției sale i-au accentuat suferința și, la 27 octombrie 1940, generalul Traian Epure a murit la sanatoriul Sfântul Vincent de Paul, din București, fiind înmormântat în Cimitirul Eroilor din curtea Bisericii Eroilor din Buzău. Ziarul „Acțiunea Buzăului” din 27 octombrie 1940 elogia pe bravul general Traian Epure la moartea acestuia: „Ostașii care dorm în cripta de la Siriu, ctitoria generalului Epure, ca și aceia rămași pe alte meleaguri, primesc pe comandantul lor drag la somnul veșniciei, mărturisindu-și acum iubirea de neam și de pământ!”.^[5]

Ionel Epure s-a născut la 30 ianuarie 1908, pe când tatăl său, pe atunci căpitanul Traian Epure, era încadrat

în Batalionul 2 Vânători (Infanterie) Regina Elisabeta din București, în funcția de comandant de companie. Atunci când s-a născut, părinții săi locuiau în București pe strada Virgiliu nr. 17, însă, ultimul domiciliu, pe care l-a avut Ionel Epure a fost în orașul Buzău.

Așa cum reiese din foaia matricolă a ofițerului Ionel Epure^[6], în perioada 01 octombrie 1926 - 08 septembrie 1927, acesta a fost înscris ca elev la Școala de Pregătire a Cavalerilor. Ulterior, prin decretul nr. 97 din 28 iunie 1928 este încadrat ca sublocotenent în Regimentul 9 Roșiori, iar prin Înaltul Decret nr. 3296 din 20.09.1929, Ionel Epure este numit locotenent în Regimentul 3 Călărași. Se pare că la rangul de căpitan a fost ridicat mai târziu, prin Decretul nr. 905/26.02.1939, cu puțin timp înainte ca trupele române să se retragă din Basarabia.^[7] Premergător izbucnirii celui de-Al Doilea Război Mondial, Ionel Epure a participat la 27 mai 1939 la un concurs internațional de hipism din Varșovia, alături de Constantin Zahei și Felix Țopescu (cu caii Graur, Hunter și Fulger) unde au cucerit „Cupa Națiunilor”^[8], iar două săptămâni mai târziu, aceeași performanță câștigau concursul internațional de la București, unde Ionel Epure a ocupat locul unu la proba de individual cu calul Delfs.^[9] În anul 1940, călăreții români Constantin Zahei, Felix Țopescu și Ionel Epure, deși fusese restrânsă treptat aria concursurilor hipice datorită desfășurării războiului, totuși aceștia au plecat în Italia, pentru a concura la Florența, Roma și Napoli. Aici, locotenentul Ionel Epure a cucerit la Florența „Premiul învingătorilor” (ex aequo) cu caii Graur și Jupân, iar cu calul Mândra a obținut și „Premiul Florența”.^[10]

Informații inedite aflăm despre Ionel Epure, de la Radu Mihai Dimancesu, nepotul de unchi al prietenului Radu Grunau, comandantul Regimentul 9 Călărași, dislocat în zona Hâncești – Nistru. Astfel, Radu Mihai Dimancescu își amintește despre vizitele căpitanului Ionel Epure în casa familiei care locuia pe strada Paris, în București: „Coană Gino (mama mare) fă-ne un aperitiv așa după cum numai dumneata știi să faci!, exclama de fiecare dată Ionel Epure la intrarea în casă, timp în care, Radu Mihai se învârtea printre cizmele lor, așteptând ca ei să plece, iar el să se înfrupte din ultimele măsline rămase.”^[11]

Înainte de cedarea Basarabiei și a retragerii trupelor române din Basarabia și Bucovina eşalonat, ca urmare a ultimatumului sovietic din 26 iunie 1940, Ionel Epure avea să fie trimis la conducerea escadronului 4 al Regimentului 3 Călărași, Divizia 4 Cavalerie, care era dislocat la Cosăuți – Soroca, însă, autoritățile militare sovietice n-au avut nicio intenție să respecte condițiile de evacuare ale Basarabiei. Astfel,

Carte Poștală: monumentul grănicerilor căzuți la datorie din satul Cosăuți, raionul Soroca, Machetă de Eugen Verebceanu, 2023. Arhiva personală Iulian Rusanovschi.

la 28 iunie 1940, orele 14.00, divizia sovietică 176 de pușcași a forțat Nistrul la Cosăuți și în scurt timp au ocupat orașul Soroca.^[12] În aceste condiții, o delegație de trei ofițeri români s-ar fi prezentat în fața unei unități militare sovietice, cerându-i să oprească trupele ruse pe aliniamentul convenit inițial și să respecte graficul de deplasare și distanța de cel puțin 4 km între cele două armate. Atunci un ofițer rus i-a rupt epoleții căpitanului Ionel Epure și l-a fi palmuit, iar în consecință, acesta din urmă, a scos arma și l-a împușcat pe acel bolșevic, însă imediat după aceasta a fost împușcat de un alt militar sovietic, Ionel Epure fiind ulterior aruncat într-un șanț de către bolșevici care au inventat zvonul că acesta s-ar fi sinucis. Interesant este faptul că Ionel Epure a fost ucis de sovietici în apropiere de locul unde fusese împușcat la 7 ianuarie 1919 generalul Stan Poetaș (1870-1919) de către bolșevicii din banda lui G. Bărbuță.^[13]

Detalii importante despre soarta lui Ionel Epure aflăm din mărturiile profesorului universitar dr. Alecsandru Husar, originar din Cosăuți: „subsemnatul, născut „la apa Nistrului”, eram în acea fatală zi de 28 iunie 1940, cu familia pe malul Nistrului, în satul Cosăuți din județul Soroca. Acolo, fără vreun preaviz, au trecut Nistrul hoardele roșii, în casa noastră fusese găzduit comandantul trupelor de grăniceri, căpitanul Epure, Deci, prima percheziție a trupei de ocupație s-a făcut la casa tatălui meu, preotul Vasile Ostap. Nu ne-am putut, deci, refugia și am rămas un an de zile (1940-1941) sub ocupație sovietică. Trăiam sub teroarea deportărilor care începuseră din primăvara anului 1941, preoții basarabeni fiind printre primii vizați... Dovada că ocuparea Basarabiei n-a fost - oficial și în timp util - anunțată, este următoarea: cu o zi înainte, plutonul comandat de căpitanul Epure se retrăsese în pădurea de lângă sat. El nu spusese nimic părinților mei despre iminenta ocupare a Basarabiei. Deci, în dimineața zilei de 28 iunie 1940, eu și tata plecasem la cosit. Dar, când ridicam dealul, câțiva oameni au strigat: „Părinte, părinte, uită-te pe Nistru!...”. Revăd și acum - după 69 de ani! - scena de groază: treceau, cu bărci pneumatice, trupele sovietice de ocupație. Prima percheziție au făcut-o la casa părinților mei. Nu pot uita scena când ofițerul sovietic, străjuț de ostașii lui, s-a urcat în podul casei, căutând pe cineva. Fusese, desigur, informat că aici locuise căpitanul Epure. Un „va urma” al acelei zile este consemnat și de către scriitorul Dimitrie Iov, în volumul Gospodarul din Orhei (1941) și l-am auzit din gura sătenilor îngroziți, care au asistat la dramatica scenă. Iată-o: aflând că „se întâmplă ceva pe Nistru”, căpitanul cavalerist a revenit în sat. Nu înțelegea nimic: malul Nistrului se umpluse de

Monumentul la inaugurarea din 2018 (1).
Arhiva personală Iulian Rusanovschi.

ostași în uniforme streine și el - comandantul grănicerilor - nu fusese prevenit, nu primise ordin de retragere! A încercat să discute cu comandantul năvălitorilor. Urmarea a fost că bravul ofițer român a fost împușcat acolo, la apa Nistrului! Deci, pentru mine, căpitanul Epure este martirul!...^[14]

De asemenea, despre ultimele clipe din viața eroului Ionel Epure și al contextului în care sovieticii au săvârșit această odioasă crimă, au apărut informații prețioase în presa vremii^[15]:

„Dincolo de orașul Iampol, se vedea învâlmășeală. Oștire, cai, mașini, tunuri împleteau încurcături pe ulițe. Și Nistrul tăcut, mergea încet, pe sub livezi și stânci, să ducă satelor răzășești și de mazâli, poveste de mângâiere. Un călăreț sosi vijelios:

-E adevărat fraților?

-Adevărat măi Toadere, bată-i nevoia și urgia.

-Asta nu se poate, măi oameni buni.

-O să vie vremea când n-are să se poată, da-amu vezi că să poati, răspunde un bătrân apropiindu-se de călăreț.

-Da-pi la Egoreni ce s-audi?

-Ca și pe-aici, vești răli...

De la pichetul de grăniceri sosi un băețas, gâfâind. Răcni aprins la față și cu suflul în țipăt:

-Trec...

De dincolo, dinspre satul Praguri, pluteau câteva bărci. Înainte de-a coborî bolșevicii pe mal, un escadron de cavalerie umplu hudița, dintre livezi, coborât dinspre ruinele de pe deal.

Comandantul escadronului, căpitanul Epure, sări de pe cal, ordonând descălecarea. Cu caii la mână înaintă spre mal. Bărcile ajunseră la țarm. Câțiva comuniști în straie fumurii se dădură jos, încet și greu de parcă ar fi avut poveri în spate. Privind speriați pe ostașii români și se îngrămădiră mănunchi. A fost o clipă de grea tăcere. Între ei și ai noștri o lespede de piatră se puse stăvilă. Bolșevicii priviră-n urmă spre Praguri. Alte bărci grămădi ajutoare, înseninând fața celor din tîi. Un comunist se desprinde din mulțime și eși înainte. Vorbă o moldovenească pocită, cum pocit era și chipul lui de rus cu fruntea cât muchia cuțitului, nasul gogoșar turtit și ochii spălăciți ca floarea albastră după ploaie.

-Ce-a spus?, întrebă căpitanul Epure pe un sergent ce-i sta în spate. Până să primească răspunsul, glăsui a doua oară și căpitanul înțelese.

-Asta nu se poate, răcni furios căpitanul.

-Predai arma, spus odată.

-Eu arma? Nu vezi că n-am armă?

-Pistol predai.

Acum ofițerul surâse. Nu credea că poate fi altceva decât o glumă. Rusul înaintă un pas și îndrăzni să întindă mâna.

-Predai arma, răsti vorba iarăși.

-Ofițer român care să predea arma?... ai mai auzit una ca asta?

Dintre comuniști se năpusti unul mărunț, pistruiat și cu ochii roșii ca jarul.

-Haide mai repede, dă revolverul, că n-avem chef de sfat, spuse lifta, fudulindu-se că vorbește pe înțeles.

-Ce spui? Arma? Gloanțe am și vi le pot da, arma este a țării, răspică răspunsul căpitanului.

Soldații români se priviră cu-nțeles, apropiindu-se.

-Voi să fiți cuminți. Așa-i ordinul. Răfuiala cu ei o împlinesc eu.

Și când bolșevicii năzuiră să-l împresoare, ofițerul întinse revolverul. Șase gloanțe nimeriră în plin... Cel din urmă îi găuri tâmpla. Căzu Sângele întinse pe obraz panglica roșă din drapelul țării. Roti privirea cuprinzând în ea ostașii dragi. Murmură, cu ultimele puteri în glas:

-Spuneți acasă că comandantul vostru n-a rușinat armata română.

Apoi s-audă parcă numai sergentul:

-Feciorul Generalului Epure, și-a făcut datoria.....

Tata poate odihni în liniște în cimitirul de la Buzău.....

Pleoapele căzură, rămânând o dungă senină a ochilor îndreptată spre cerul limpede ce se boltia peste Basarabia".

Ca și când nu era suficientă uciderea ofițerului român, doi oameni din Cosăuți, l-au descălțat și l-ar fi dezbrăcat pe Ionel Epure cu scopul de a-și însuși cizmele și hainele acestuia, iar ulterior a fost dus la cimitir pentru a fi îngropat. Profesorul cosăuțean Filip Iepure, om emerit al Republicii Moldova, relatează că „o femeie din sat, care locuia nu departe de cimitir, le-a spus soldaților ruși că el e creștin și nu poate fi îngropat așa cum faceți voi. Dați-mi voie să mă duc acasă și să aduc o bucată de lumânare care să ardă la căpătâiul lui înainte de a da țărână peste dînsul. Doamna a dus de acasă o lumânare și un zolnic,^[16] care era pe vremea aceea o avere mare și nu toate gospodinele aveau așa ceva. Și doamna aceea, a pus zolnicul peste Căpitan, a aprins lumânarea și a început a-l boci:

**„UNDE-I MAMA TA BĂIETE,
SĂ VINĂ SĂ-ȚI ÎNCHIDĂ OCHIȘORII
SĂ-ȚI ÎNDREPTÉ MÂNUȘELE**

Monumentul la inaugurarea din 2018 (2).
Arhiva personală Iulian Rusanovschi.

**SĂ-ȚI ÎNDREPTE PICIORUȚELE
SIMTE EA SĂRMANA UNDE EȘTI
ÎNGROPAT?
CU CE ȚĂRÂNĂ EȘTI ACOPERIT...?"**

Și toată lumea care era acolo, a văzut această faptă îndrăzneată și periculoasă. Cât a ars lumânarea, doamna l-a bociț, apoi i-a pus zolnicul peste ochi și a fost înmormântat". Căpitanul Ionel Epure a fost îngropat fără sicriu, la intrarea în cimitirul din sat, la scurt timp după ce a fost împușcat. Același, Filip Iepure, mai relatează că în iulie 1942, „rudele lui Ionel Epure au venit în Cosăuți, cu hârlețe, lopeți, instrumente de metal, care la noi pe acele vremuri erau o avere întreagă. Și le-au dăruit oamenilor care l-au dezgropat aceste hârlețe și i-au servit cu rachiu foarte bun. Trupul Căpitanului a fost dus în România, însă nu știm exact unde. Am încercat să aflăm câte ceva, dar nu am reușit. Crucea a fost ridicată la prima intersecție după intrarea în sat”.

Asupra ipotezei sinuciderii ofițerului român, versiunea aceasta a fost lansată de soldatul Vermeleu Baldovin, care la 30 iunie 1940 raporta următoarele: „în ziua de 28 iunie, pe la orele 12 am fost chemați toți comandanții de plutoane din Detașamentul Epure de către dl căpitan Epure Ioan, pentru a ni se anunța cedarea Basarabiei și a ni se da ordine în consecință. Dl căpitan Epure a ordonat întregului detașament să se pună șeile și să se aștepte ordinul de plecare. Mie, împreună cu grupa 1 din plutonul 1 comandat de mine, mi s-a ordonat să formez o ariergardă, rămânând la postul de alarmă al detașamentului, până la ordinul d-lui Căpitan Epure. Aveam misiunea de a lua contact cu comandanții ruși, în caz de o înaintarea prea timpurie a trupelor lor, spre a-i anunța să lase timpul și spațiul necesar retragerii trupelor noastre.

În același timp, dl căpitan Epure a comunicat întregului detașament că ordinul prevede retragerea până la orele 18.00 La orele 14.30 însă, trupele rusești începuseră să debarce pe teritoriul român. La aceeași oră am văzut pe dl căpitan Epure coborând în galop spre malul Nistrului. Nevăzându-l întorcându-se am așteptat, după cum aveam ordin la postul de alarmă, până la apariția inamicului, căruia i-am făcut semn să se oprească. Am înaintat cu caporalul Șîșu Dobre și am fost somat să ridic mâinile și să mă apropii astfel. Am fost percheziționat și mi s-a luat tot ce aveam asupra mea afară de ceas. Caporalul asemenea. Am fost apoi conduși între baionete până la malul Nistrului, imbarcați și trecuți pe teritoriul rus în lampol, iar de acolo trimiși pe jos tot sub escortă până într-un sat la nord de lampol la aproximativ 12 km.

Monumentul la inaugurarea din 2018 (3).
Arhiva personală Iulian Rusanovschi.

La ieșirea din lampol am fost ajunși din urmă de restul grupei mele, și elevul plutonier t.r. Bârsan și soldatul Drăgșan, agentul d-lui căpitan Epure care fuseseră și ei dezarmați și trimiși sub escortă. Am fost informat de plutonierul t.r. Bârsan și de soldatul Drăgșan care fusese martor ocular, că dl căpitan Epure, odată ajuns pe malul Nistrului, încercându-se de către ruși să fie degradat și dezarmat s-a sinucis cu un foc de revolver în satul în care am cantonat am fost despărțit de restul trupei, care a fost trimisă sub escortă în altă parte, mie dându-mi-se un cort pentru noapte...”^[17]

În urma acestui raport al soldatului Vermeleu Baldovin, se desprinde clar ideea că acesta nu a fost martor ocular al decesului căpitanului Ionel Epure și lasă loc unor reale incertitudini și inexactități. Cert este că, în acele zile de tristă amintire, la Cosăuți staționau care de luptă însoțite de circa 2000 infanteriști^[18], iar maiorul Dumitru Sorescu, șef de stat major, menționa faptul că: „Ionel Epure, comandantul Escadronului 4 din Regimentul 3 Călărași, care se afla în acoperire pe Nistru, la Cosăuți a fost luat de trupele rusești în ziua de 28 iunie a.c. și dus în Rusia Sovietică, unde din cauza umilințelor la care a fost supus, acesta s-a

Monumentul restaurat înainte de inaugurarea din 2018.
Arhiva personală Iulian Rusanovschi.

împușcat singur în momentul când au încercat să-i smulgă epoleții (informație obținută de la Vermenleu din Regimentul 3 Călărași, el însuși capturat de ruși și eliberat)".^[19]

Din rândurile de mai sus se desprinde ușor faptul că relatările cu privire la versiunea sinuciderii nu sunt tocmai certe și exacte sau conforme cu realitatea. În primul rând, Ionel Epure nu a fost dus în Rusia, dincolo de Nistru, și despre acest fapt există destule mărturii, iar apoi, dacă am cădea de acord cu faptul că rușii l-au umilit pe Ionel Epure după ce l-au transportat în Uniunea Sovietică, atunci acest fapt se putea întâmpla doar după dezarmarea căpitanului, deoarece arma reprezintă un pericol de moarte. În aceste condiții, dacă rușii l-ar fi umilit pe Ionel Epure, trebuiau mai întâi să-l dezarmeze, iar dacă l-ar fi lipsit de propria armă, acesta nu avea cum să se sinucidă prin împușcare. Drept urmare, este greu de știut de ce soldatul Vermenleu a relatat acest episod, dar și mai dificil este a cunoaște ce s-a petrecut cu el în perioada cât a fost sechestrat de ruși...

Totuși, având în vedere că versiunea sinuciderii nu este tocmai plauzibilă, maiorul Petre Chirculescu, relatează la 07 iulie 1940 faptul că „...la Cosăuți trupele sovietice au provocat moartea regretatului căpitan Epure, apoi dezarmarea sublocotenenților Vermenleu

și Bârsan, cu una grupă luptă, precum și sechestrarea cailor (total 21)...".^[20] Cu alte cuvinte, este destul de evident faptul că rușii au purces inițial la dezarmarea soldaților români, și apoi la rechiziționarea materialelor de război, numai că Ionel Epure refuzând să predea arma, a urmat un schimb de focuri între ofițerul român și soldații bolșevici, care a condus la moartea eroului căpitan. Pe lângă Ionel Epure, gloanțelor sovietice le-au mai căzut pradă și alți ofițeri români: căpitanul Boroș Ioan din Regimentul 16 Artilerie și sublocotenentul Dragomir Alexandru din același Regiment.

Așa cum reiese din foaia matricolă a căpitanului Ionel Epure, momentul tragic al uciderii sale este descris astfel: dat dispărut cu ocazia retragerilor din Basarabia, iar prin ordinul nr. 104440 din 08.08.1940 al Marelui Stat Major, căpitanul Ionel Epure a fost declarat mort, demonstrându-se astfel că versiunea sinuciderii era una îndoielnică și imposibil de demonstrat. De fapt, la un an după ce Armata Română a reușit să elibereze Basarabia, în iulie 1942 a fost inaugurat în satul Cosăuți, plasa Bădiceni, un monument din piatră, închinat căpitanului erou Ionel Epure. Monumentul a fost realizat în piatră de Cosăuți avea o înălțime de circa 3,50 m, iar piatra pentru crucifix atașată monumentului, a fost tăiată de meșterul popular Alexandru Zolotariov.

Pentru edificarea monumentului a fost constituit Comitetul de inițiativă condus de căpitanul Demostene Dumitrescu, iar secretarul Comitetului era soldatul Bădescu Theodor din cadrul Regimentului de Pontonieri^[21], compania a 8-a. De asemenea, pentru ridicarea monumentului, a contribuit personal cu suma de 1000 lei și colonelul Dimitriu, care era Prefectul județului Soroca. Drept răspuns, președintele Comitetului de inițiativă adresa la 22 august 1942 o scrisoare de mulțumire Prefectului județului Soroca,

Monumentul la inaugurarea din 1942. Arhiva Daniel Siegfriedsohn.

prin care „confirma primirea sumei de lei 1.000 (una mie), contribuțiunea benevolă a Domniei Voastre pentru ridicarea unui monument în Cosăuți-Soroca Eroului Căpitan Epure T. Ion și ostașilor români și germani, căzuți în actualul război, în Cosăuți, la trecerea Nistrului și străpungerea liniei Stalin, pentru care vă rugăm să primiți alesele noastre mulțumiri”.^[22] Monumentul a fost amplasat în mijlocul satului fiind flancat de 12 piloni din piatră, uniți între ei cu bare din lemn. Construcția avea forma unei troițe, purtând în partea de sus o cunună de lauri sculptată în piatră. Pe monument a fost amplasată o placă de marmură cu următoarea inscripție:

**GLORIE ȘI
RECUNOȘTINȚĂ
ETERNĂ EROILOR
ARMATEI ROMÂNE
CARE S-AU OPUS
CEDĂRII BASARABIEI
ȘI BUCOVINEI
PĂMÂNT ROMÂNESC
ÎNFRUNTÂND
COTROPITORII SOVIETICI
ȘI ODIOSUL ULTIMATUM
STALINIST DIN 26-28
IUNIE 1940**

Monumentul a fost sfințit și inaugurat la 30 august 1942, cu începere de la ora 10.00, eveniment la care au fost invitați Mareșalul Ion Antonescu, membrii Guvernului, Guvernatorii Basarabiei, Bucovinei și Transnistriei, alături de Prefectul județului Soroca, autoritățile locale și Comitetul de inițiativă.

Arc peste timp, după distrugerea crucifixului și depozitarea crucii cu lauri în curtea Bisericii din Cosăuți timp de peste patru decenii, la 23 mai 2018, a fost înregistrată

la Consiliul sătesc din Cosăuți o cerere din partea Asociației Obștești Monumentum, care a solicitat adoptarea unei Decizii privind edificarea monumentului. În urma discuțiilor purtate cu primarul, crucifixul urma să fie amplasat în fața Muzeului din sat, însă, după o serie de ezitări și după ce consilierii au cerut să le fie demonstrat faptul că Ionel Epure este moldovean și nu român, Consiliul local Cosăuți a respins cererea de edificare/restabilire a monumentului, sugerând să se instaleze acest monument în altă localitate unde trăiesc oameni mai civilizați.

Totuși, preotul paroh Iurie Stavița și-a dat binecuvântarea ca monumentul închinat căpitanului Epure să fie instalat în curtea Bisericii. Astfel, în baza schiței de proiect realizată de arhitectul Mihail Andrieș, la 21 iulie 2018 a fost încheiat contractul de antrepriză, în baza căruia restabilirea lucrării a fost încredințată domnului V. Lozan. Fragmentul existent al monumentului (crucea cu lauri) a fost transportat la atelierul sculptorului în vederea recondiționării, iar monumentul în sine avea să fie ridicat la înălțimea de 3.81 m, cu mențiunea că pilonii din jurul monumentului nu au mai fost reconstituiți, întrucât curtea actuală a Bisericii nu mai permitea acest lucru. Bronzul de pe monument a fost restabilit de un sculptor rus din Chișinău, iar schița și planul de restaurare a monumentului a fost realizată după o fotografie autentică din anul 1942.

Analizându-se cu atenție fotografiile de epocă și alte documente disponibile, s-a decis ca pe crucea cu lauri (fragmentul existent) să fie reconstituită și fixată o cruce mică din bronz, iar la baza brațului vertical, să fie fixată o placă din bronz (340x460cm) cu următorul text:

**CĂPITANULUI IONEL
EPURE GRĂNICER CĂZUT
LA DATORIE ÎNTRE 26-28
IUNIE 1940 ÎN TIMPUL
OCUPĂRII BASARABIEI**

În plus, pe latura din față a fundației monumentului, au fost inscripționate în piatră câteva versuri găsite la pieptul unui soldat care murise în luptele de pe Muntele Sorica, în 1918:

**NU PLÂNGE, MAICĂ
ROMÂNIE!
E RÂNDUL NOSTRU SĂ
LUPTĂM
ȘI DIN PĂMÂNTUL CE NE
ARDE
NICI O FĂRĂMĂ SĂ NU
DĂM!**

De asemenea, în spatele monumentului a fost inscripționat un alt text, ce amintește despre eforturile de restabilire, pildă pentru urmași:

**MONUMENT RECONSTITUIT LA
INIȚIATIVA
FAMILIEI RUSANOVSKI IULIAN ȘI
ANDREEA
SPONSOR: DELI ION
ARHITECT: MIHAIL ANDRIEȘ
MEȘTER POPULAR: VLADISLAV LOZAN
INAUGURAT: 1.XII.2018**

Monumentul a fost inaugurat în ziua de 21 septembrie 2018 cu ocazia sărbătoririi hramului Bisericii din satul Cosăuți, iar după dezvelire, monumentul a fost sfințit de un sobor de preoți condus de părințele paroh Iurie Stavita și preotul profesor Mircea Bejenaru din Suceava, Garda de onoare fiind formată din doi veterani ai războiului de la Nistru, în timp ce imnurile de stat ale Republicii Moldova și al României au fost intonate de orchestra din Soroca, lucru care a fost posibil datorită implicării domnului Alexandru Cimbriciuc, fost deputat și președinte al reprezentanței Soroca a Uniunii Naționale a Veteranilor de Război pentru Independența Republicii Moldova.

Mulțumim pe această cale domnului Iulian

Rusanovschi, președintele Asociației Monumentum din Republica Moldova, pentru informațiile prețioase și fotografiile inedite puse la dispoziție cu o deosebită generozitate și amabilitate ce caracterizează un adevărat păstrător și continuator al românismului de pe ambele maluri ale Prutului.

**DATORIE ȘI SACRIFICIUL SUPREM ÎN SLUJBA
ȚĂRII: 85 DE ANI DE LA MOARTEA EROULUI
CĂPITAN IONEL EPURE (1908-1940)
DUTY AND SACRIFICE FOR ONE'S COUNTRY:
85 YEARS SINCE THE DEATH OF CAPTAIN HERO
IOEN EPURE (1908-1940)**

Abstract: The paper details the life and activity of captain Ion Epure. Hailing from a military family with deep connections to the Romanian Army, captain Epure took part in the dramatical events of the evacuation of Bessarabia in 1940. He fought for the honor of his country against the Soviet forces that were violating the agreement.

Keywords: World War II, Ion Epure, Romanian Army, URSS, Bessarabia, 1940.

NOTE

[1] Constantin Chiper, Nicolae Mihai, Mircea Fitcal, *Omagiu Eroilor Județului Vaslui*, Editura Sfera, Bârlad, 2016, p. 53.

[2] *Acta Moldaviae Meridionalis*, Anuarul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui, XXVIII-XXIX, Vol. II, Vaslui, 2007-2008, p. 63.

[3] Gheorghe Petcu, *Monumentul Ostașului erou de la Siriu, reamenajarea pe noul amplasament (I)*, în *Buzăul Eroic*. Revistă de Cultură și educație patriotică, de cinstitoare a eroilor buzoieni, An. I, nr. 1 din 13 iunie 2013, pp. 13-15.

[4] *Ziarul Acțiunea Buzăului*, din 3 noiembrie 1940.

[5] *Ziarul Acțiunea Buzăului*, din 27 octombrie 1940.

[6] Arhivele Militare Române (în continuare, A.M.R.), scrisoare nr. CR61 din 07.03.2019.

[7] A.M.R., *Dosar personal Epure T. Ioan*, f. 1.

[8] *Revista Grănicerul*, București, iunie 1939, fila 94.

[9] Emanuel Fântâneau, Nicolae Șerbănescu, *Calul-prietenul meu*, Editura Ceres, București, 1982, pp. 220-221.

[10] *Ibidem*, p. 222.

[11] Nicolae Bulat, *Căpitanul Ionel Epure – un erou martir al Basarabiei*, în *Ziarul Observatorul de Nord*. Săptămânal Independent fondat la 3 noiembrie 1958, Soroca, nr. 34 (951), 14 septembrie 2018, p. 7.

[12] Alexei Zagaievschi, Vasile Zagaievschi, *Cosăuți. Comună din preajma cetății Soroca*, Tipografia centrală, Chișinău, 2005, p. 66.

[13] Remus Macovei, *Stan Poetaș. Generalul nepereche. Variera militară și faptele de arme din Campania 1916-1919*, Editura Next Book, Constanța, 2020, pp. 86-89.

[14] *Revista Dacoromania*, nr. 45, Fundația Alba Iulia 1918, pentru unitatea și

integritatea României, Alba Iulia, 2009. Vezi, http://www.dacoromania-alba.ro/nr45/cei_doi_limba_romana.htm

[15] Dimitrie Iov, *Gospodarul din Orhei*, Biblioteca Sentinela, Nr. 11 din 1942, București, pp. 91-95.

[16] Bucată de pânză groasă, de formă pătrată sau dreptunghiulară, folosită în gospodărie (pentru a răsturna mămăliga, a acoperi pâinea, covata cu aluatul pus la dospit etc).

[17] A.M.R., fond *M.St.M.*, secția 2-a Informații, dosar 941, f. 613-614.

[18] Florica Dobre, Vasilica Manea, Lenuța Nicolescu, *Armata română de la ultimatum la dictat*, Documente, vol. III, Editura Europa Nova, București, 2000, p. 162.

[19] A.M.R., fond 345 – *Corpul 11 Armată*, dosar 1, f. 110-112.

[20] A.M.R., fond *Armata a 3-a*, dosar 135, f. 88.

[21] Din punct de vedere al obârșiei etimologice, noțiunea de pontonieri provine din latinescul „pontus / ponti” a cărui semnificație, în accepțiunea generală, este înțeleasă ca „punte de traversare / trecere” a obstacolelor din teren. Aceeași semnificație a fost însușită și de către alte state de origine latină care, în limbajul de specialitate utilizează cuvinte asemănătoare cum ar fi: pont în Franța, puente în Spania, ponte în Italia și Portugalia. Din punct de vedere militar, denumirea de pontonieri a căpătat un înțeles mult mai concret, începând cu secolul al XVII-lea, referindu-se cu precădere la tehnicile, procedeele și mijloacele traversării cursurilor de apă cu ajutorul ambarcațiunilor și platformelor demontabile realizate din vase plutitoare (bărci, luntrii, dube, pontoane, barje, șleपुरi, ceamuri, etc.).

[22] Arhivele Naționale Istorice Centrale București, fondul *Prefectura județului Soroca*, dosar nr. 80/1942, f. 49.